

Επιστροφή των μύθων με Χάρτες της ιστορίας: από τον Άθω στη Ροδόπη (4 αιώνες χαρτογραφίας, 1520 - 1920)

...Ο μύθος λέει ότι κάποτε ξέσπασε μεγάλος πόλεμος ανάμεσα στους θεούς του Ολύμπου και τους Γίγαντες, παιδιά του Ουρανού και της Γης, που ήταν φοβεροί στην όψη, με ανάστημα πελώριο, δύναμη ακατάβλητη, με φίδια στα μαλλιά και με σώμα ανθρώπινο που κατέληγε σε ουρά δράκου. Λέγεται μάλιστα πως από αυτούς κατάγεται το γένος των ανθρώπων. Οι θεοί δέχτηκαν βροχή από βράχους και αναμμένους δαυλούς, δέντρα φλεγόμενα. Οι Γίγαντες μετακινούσαν βουνά, ποτάμια άλλαζαν πορεία, όχθες άλλαζαν όψη. Πάνω στη μάχη, ο γίγαντας Άθως άρπαξε την ψηλότερη κορυφή της Ροδόπης και την πέταξε εναντίον του Δία -αστόχησε όμως και η κορυφή της Ροδόπης, που έπεσε δίπλα στην Παλλήνη, σχημάτισε την τρίτη χερσόνησο της Χαλκιδικής, και κράτησε το όνομα του γεννήτορά της, του Άθω...

Η μυθική σχέση της Ροδόπης με τον Άθω και των Θρακών με το Όρος, με όλες τις μετά τους μύθους και τους συμβο-

λισμούς διαχρονίες, επιστρέφει με αυτή την έκθεση χαρτών στη σύγχρονη Κομοτηνή των Ελευθερίων του 2011. Τρεις δεκάδες χάρτες, που απεικονίζουν το Όρος από το 1520 μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα με τις θρακικές ακτές, είναι το επίκεντρο της έκθεσης, υπενθυμίζοντας τους απώτερους μύθους και τους πρόσφατους δεσμούς. Περιβάλλονται από μια επιπλέον δεκάδα επιλεγμένων ιστορικών χαρτών της Θράκης, των επόμενων αιώνων, χαρακτηριστικών της παγκόσμιας χαρτογραφικής ιστορίας και τεχνολογίας, μέχρι τον εμβληματικό χάρτη της Ελλάδας του 1920, με τη Θράκη στη βορειοανατολική στέψη της και το σημαντικό φύλλο-χάρτη του 1927 με τον επίτιτλο ΚΟΜΟΤΗΝΗ.

Η έκθεση συνοδεύεται από ψηφιακό οπτικό – προβολικό υλικό, με το οποίο ολοκληρώνεται η εικόνα της Θράκης και της Ροδόπης μέσα από χαρακτηριστικές αναπαραστάσεις της χαρτογραφικής κληρονομιάς.

Η Θράκη και ο Άθως σε χάρτη του Ortelius, 1581

Οι "εικόνες" για και από το Άγιον Όρος που κυκλοφορούν ευρύτατα και έρχονται άμεσα στη μνήμη μας, τη συλλογική ή την ατομικά επεξεργασμένη, σχεδόν ως οικείες πλέον εικόνες, είναι συνήθως εκείνες είτε της βυζαντινής και της ύστερης εικονογραφικής χριστιανικής παράδοσης, είτε των φωτογραφικών απεικονίσεων του ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή των στιγμών του μοναχικού βίου των αγιορειτών, είτε των παγκόσμια μοναδικών αρχιτεκτονημάτων των Ιερών Μονών.

Αντίθετα, εκείνες οι θεμελιώδεις "εικόνες" του γεωγραφικού χώρου, που στην ιστορία του παγκόσμιου πολιτισμού είναι γνωστές ως "χάρτες", αν και πολύτιμες, αποτελούν αναφορικά με το Άγιον Όρος ένα σχεδόν άγνωστο απόθεμα κληρονομιάς και πλούτου, το οποίο αξίζει να συλλεχθεί, να τεκμηριωθεί και να αναδειχθεί στο ευρύ κοινό, ως ένα ουσιώδες συμπλήρωμα των απεικονίσεων

Χάρτης της Ελλάδας το 1920

του χώρου στο οποίο εξελίχθηκε ιστορικά το όλον αγιορειτικό θαύμα.

Το έργο αυτό, της συλλογής, τεκμηρίωσης και ανάδειξης του διαχρονικού ιστορικού χαρτογραφικού πλούτου με απεικονίσεις του Αγίου Όρους και της ζωτικής γεωγραφικής του περιοχής, νησιωτικής και ηπειρωτικής, ανέλαβε να διακονήσει η Αγιορειτική Χαρτοθήκη, με κύριο εμπνευστή και εμπυχωτή τον Ιερομόναχο Ιουστίνο Σιμωνοπετρίτη, με ζήλο και αφοσίωση αλλά και την αίσθηση του επιστημονικού, που απαιτούν η χαρτογραφία και οι χάρτες, όσο κι αν αυτοί φαίνονται για τους απροετοίμαστους ως "ζωγραφιές"! Χωρίς βέβαια το τελευταίο να στερεί κάτι από την εικαστική αξία τους.

Η Αγιορειτική Χαρτοθήκη, με ψυχή τον πατέρα Ιουστίνο, για σχεδόν δέκα χρόνια εργάζεται για τη διάδοση αυτού του μικρού χαρτογραφικού θησαυρού που αποτελούν οι

Το Όρος στο νησολόγιο του Bordone, 1528

χάρτες του Αγίου Όρους, μια εργασία που οδήγησε το 2002 στην έκδοση του πρώτου βιβλίου που αφιερώνεται στη χαρτογραφία και τους χάρτες του Αγίου Όρους με τίτλο **Όρους Άθω γης και θαλάσσης περίμετρον, χαρτών μεταμορφώσεις**, από το Εθνικό Κέντρο Χαρτών και Χαρτογραφικής Κληρονομιάς – Εθνική Χαρτοθήκη σε επιμέλεια Ευάγγελου Λιβιεράτου, Καθηγητή του ΑΠΘ.

Εκθέσεις, που συνόδευαν το βιβλίο αυτό, μαζί με μια συνοπτική παράγωγη έκδοση στα ελληνικά, αγγλικά και σερβικά, έγιναν το 2002 στο Δημαρχείο του Βελιγραδίου, το 2005 στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης, το 2006 στο Μουσείο Τέχνης του Ελσίνκι, το 2010 στη Δημοτική Χαρτοθήκη Κοζάνης.

Στην Έκθεση **Επιστροφή των μύθων με Χάρτες της ιστορίας: από τον Άθω στη Ροδόπη (4 αιώνες χαρτογραφίας, 1520 - 1920)** που παρουσιάζεται στην Κομοτηνή, παρουσιάζονται επιλεγμένοι χάρτες του Άθω από την Αγιορειτική Χαρτοθήκη. Η Έκθεση οργανώνεται στα πλαίσια των εορτασμών για τα Ελευθέρια της Θράκης 2011, από τον Δήμο Κομοτηνής και την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, με τη συμμετοχή του Τμήματος Ιστορίας και Εθνολογίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου και του Συλλόγου Εβριτών Νομού Ροδόπης, με τη συνεργασία της Αγιορειτικής Χαρτοθήκης και τη φροντίδα και επιστημονική επιμέλεια του Εθνικού Κέντρου Χαρτών & Χαρτογραφικής Κληρονομιάς.

Για την υποστήριξη της Έκθεσης παραχωρήθηκαν επίσης χάρτες από το Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο (ΜΙΕΤ-ΕΛΙΑ), τη Συλλογή Γιώργου Γκολομπία (Μουσείο Μπενάκη) και τη Συλλογή Μαργαρίτας Σαμούρκα.

Απεικόνιση των αναγλύφων όψεων του Όρους της ρωσικής εικονογραφικής παράδοσης, 19ος αι.

Η έκθεση που παρουσιάζεται στην Κομοτηνή, περιλαμβάνει επιλεγμένους χάρτες και χαρτογραφήματα του Αγίου Όρους που καλύπτουν τέσσερις αιώνες χαρτογραφίας από τον 16ο μέχρι και τον 19ο αιώνα, αντιπροσωπευτικούς όλων των μεγάλων ευρωπαϊκών σχολών της χαρτογραφίας. Από τις νησολογικές απεικονίσεις στις οποίες η ιερά χερσόνησος λογίζεται ως "νήσος", μέχρι τους σπουδαίους χαρτογραφικούς μετασχηματισμούς της Γεωγραφίας του Πτολεμαίου, από τους αναγεννησιακούς χάρτες μέχρι τους χάρτες που συνόδευαν κείμενα φυσιογνωστικού, αρχαιογνωστικού ή περιηγητικού χαρακτήρα, από τη Χάρτα του Ρήγα Βελεστινλή και τον χάρτη της Ελλάδας του Άνθιμου Γαζή, αλλά και από τους χάρτες τις νέας επιστημονικής περιόδου της χαρτογραφίας, φαίνεται ανάγλυφα η ανάδειξη της "νήσου" του Αγίου Όρους στην ιστορία των χαρτών, καθώς και κάθε είδους ενδιαφέρον που επιδεικνύουν γι' αυτό οι μεγάλες δυτικές χαρτογραφικές σχολές και όχι μόνον. Την έκθεση συμπληρώνουν ρωσικής προέλευσης χάρτες, σπάνιες τοπογραφικές πινακίδες ιερών μονών και παλιές και σύγχρονες κατακόρυφες όψεις του αναγλύφου της χερσονήσου από το επίπεδο της θάλασσας.

Το Όρος σε λεπτομέρεια χάρτη του Bellon, 1588

Βιβλιογραφία: Όρους Άθω γης και θαλάσσης περίμετρον, χαρτών μεταμορφώσεις, Ε. Λιβιεράτος (επιμ.), Θεσσαλονίκη: ΕΚΕΧΧΑΚ-Εθνική Χαρτοθήκη, σελ. 414, ISBN 960-799-07-X (info@maplibrary.gr)

Συνεργασία: Αγιορειτική Χαρτοθήκη (Ιερομόναχος Ιουστίνος Σιμωνοπετρίτης. Υποστήριξη: Αντώνης Βασιλειάδης). Οργάνωση: Δήμος Κομοτηνής, Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Σύλλογος Εβριτών Νομού Ροδόπης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης – Τμήμα Ιστορίας Εθνολογίας.

Χάρτες από τις συλλογές: Αγιορειτικής Χαρτοθήκης / Εθνικής Χαρτοθήκης / Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου / Γιώργου Γκολομπία / Μαργαρίτας Σαμούρκα.

Επιμέλεια έκθεσης / Κείμενα / Συντονισμός: Νόπη Πλούτογλου, Μαρία Παζαρλή, Υποψ. Δρ. ΑΠΘ.

Επιστημονικός υπεύθυνος: Ευάγγελος Λιβιεράτος, Καθηγητής ΑΠΘ.